

Richtlijn Haptotherapie bij Chronische Pijn (RHCP)

Gebruik van de RHCP/ waar deze voor bedoeld is

De RHCP dient als ondersteuning voor GZ-Haptotherapeuten die cliënten met chronische pijn behandelen en verschaft voor alle andere zorgprofessionals informatie die van belang kan zijn bij een mogelijke verwijzing.

Auteurs

De RHCP is samengesteld door de werkgroep Richtlijn Haptotherapie bij Chronische Pijn, bestaande uit de hiernavolgende vijf GZ-Haptotherapeuten die allen lid zijn van de Vereniging van Haptotherapeuten VVH ^[1]: Anneke J.M. van den Biggelaar, Marianne J.W. Houben, Hilde M.C. Kaman, Gert A. Klabbers en Suzan F.M. Massop.

Chronische Pijn

Chronische pijn kan worden gedefinieerd als een onaangename sensorische en emotionele ervaring, die wordt geassocieerd met mogelijke of werkelijke weefselschade of beschreven wordt in termen van dergelijke schade ^[2]. Pijn wordt chronisch genoemd als de klachten langer aanhouden dan drie maanden of langer duren dan de verwachte hersteltijd na een beschadiging of ziekte. Sociale en psychische factoren spelen een belangrijke en onderhoudende rol in het voortbestaan van chronische pijnklachten ^[3]. Mensen met chronische pijn hebben over het algemeen een verhoogde en selectieve aandacht voor pijnsignalen ^[4]. Ervaren pijnsignalen bepalen welke keuzes iemand maakt ten aanzien van activiteiten in het dagelijks leven. Deze keuzes kunnen leiden tot een patroon van structurele onder en of overbelasting. Chronische pijn vermindert de kwaliteit van leven ^[5], verhoogt de kans op psychopathologie ^[6], ziekteverzuim ^[7], en beperkingen in dagelijkse activiteiten ^[8].

Haptotherapie

Haptotherapie is een therapie met als ingang voelen en ervaren. Wanneer er sprake is van ziekte of (chronische) pijn, wil iemand daar zo snel mogelijk van af. Ziekte en pijn kunnen echter ook een signaal zijn om wat aan jezelf te doen. Er kan namelijk sprake zijn van een disbalans tussen denken, voelen en handelen, tussen wat iemand moet of wil en dat wat iemand kan. Ook het accepteren van de lichamelijke, psychische en/of sociale gevolgen van een ziekte of pijn is voor veel mensen een zoektocht. Daarnaast ontstaat er soms een situatie waarin iemand zijn eigenheid verdwenen is en zich volledig geïdentificeerd heeft met zijn pijn. Het is dan belangrijk dat iemand zichzelf weer terug gaat vinden. Door middel van gesprekken, ervaringsoefeningen en affectieve aanraking wordt binnen de sessies haptotherapie, voelbaar gemaakt wat er lichamenlijk en emotioneel speelt. Er wordt voelbaar hoe het lichaam reageert en hoe iemand daar mee om gaat (reflexen en gedragspatronen). Op die manier levert haptotherapie een bijdrage aan de bewustwording van het lichaam en van het gevoelsleven. Het doel is dat denken, voelen en handelen (weer) met elkaar in evenwicht komen. Daardoor worden grenzen en (on)mogelijkheden beter voelbaar en wordt de veerkracht groter. Waardoor iemand vitaler en sterker in het leven kan komen te staan. En zichzelf kan hervinden. ^[1, 9-12]

Haptotherapie bij chronische pijn

Inleiding

Bij chronische pijn wordt de aandacht steeds meer getrokken naar de negatieve sensaties in het lichaam met daarbij horende emoties en gedachten over (on)mogelijkheden wat betreft bewegen en interactie. Hierdoor wordt het normale, vanzelfsprekende en affectieve contact met zichzelf en anderen negatief beïnvloedt en ontstaat een zijnstoestand van overleven in plaats van leven.

Hoofddoel van haptotherapie bij chronische pijn

Het verbeteren van de kwaliteit van leven van een cliënt met chronische pijn, te bereiken door het vergroten van lichaamsbewustzijn, het verbeteren van het gevoel van controle over pijn en de gevolgen voor het dagelijks leven.

Subdoelen van haptotherapie bij chronische pijn

- Herkennen en erkennen van overmatige gerichtheid op pijn, pijnvermijding en grensoverschrijding
- Middels ervaringsgerichte werkwijzen aan den lijve ontdekken wat de gevolgen zijn van de gerichtheid op pijn in het contact met zichzelf en met anderen
- Verschuiving naar meer contact met neutrale en positieve lichaamssensaties
- Vanuit de affectieve therapeutische relatie leren oordeelvrij contact te maken met beladen lichaamssensaties, de signaalfunctie van de pijn serieus te nemen door hiernaar te handelen en eigen grenzen, en die van anderen, te respecteren.
- Uiten en delen van emoties, gevoelens en gedachten die samengaan met de pijnklachten
- Herkennen van eventuele onderliggende trauma's, waarvoor aanvullend een adequate (multidisciplinaire) behandeling ingesteld kan worden.

Doelgroep

- Cliënten met chronische aspecifieke pijnklachten. Met manifeste of dreigende beperkingen van het algemeen niveau van functioneren. De cliënt staat open voor ervaringsgerichte therapie en heeft de intentie om – waar mogelijk – zijn/haar leefwereld te betrekken bij de therapie.

Contra-indicaties

- Er is sprake van een contra-indicatie bij ernstige psychiatrische symptomen die niet- of onvoldoende onder controle zijn, zodat zelfs met ondersteuning van psychiatrische medebehandeling, een werkzame behandelrelatie niet mogelijk is en/of als er taal- of communicatieproblemen zijn, die het volgen van haptotherapie onmogelijk maken.

Kwaliteitswaarborg Haptotherapie bij Chronische Pijn

Opleiding en (na)scholing

De kwaliteit van de behandeling haptotherapie die door GZ-Haptotherapeuten wordt aangeboden aan Cliënten met Chronische Pijn, wordt o.a. gegarandeerd door vier (4) cumulatieve voorwaarden waaraan ten minste voldaan dient te worden, namelijk: (1) de GZ-Haptotherapeut heeft een (para)medische- of psychosociale HBO/WO vooropleiding (NVAO-geaccrediteerd en door OCW-erkend); (2) heeft een erkend diploma Haptotherapie (SPHBO-getoetst); (3) heeft aantoonbare HBO medische basiskennis, op basis van een separaat diploma, als onderdeel van de vooropleiding of als onderdeel van de opleiding Haptotherapie; en (4) als garantstelling voor o.a. het opleidingsniveau en het onderhouden van de kwaliteit van de beroepsuitoefening via periodieke nascholing op het gebied van kennis, inzicht, vaardigheden en attitude, dient de haptotherapeut, die werkzaam is binnen de gezondheidszorg, geregistreerd te staan in het landelijk register van GZ-Haptotherapeuten dat wordt beheerd door de Vereniging van Haptotherapeuten (VVH) ^[1] en daarmee te voldoen aan alle eisen betreffende o.a. opleiding, (na)scholing, beroepscode en praktijkinrichtingseisen.

Chronische-pijn-specifieke nascholing voor GZ-Haptotherapeuten

De GZ-Haptotherapeuten die functioneren in de regionale Ketenzorg Chronische Pijn, zijn op de hoogte van het actuele aanbod van de overige ketenzorgpartners, zodat adequaat kan worden samengewerkt. Zij functioneren in een regionaal interdisciplinair samenwerkingsverband, waarin naast de reguliere nascholing haptotherapie, ook jaarlijks specifieke vaardigheidstraining en intervisie worden georganiseerd. Bovendien is een Richtlijn afgesproken voor Haptotherapie bij Chronische Pijn (RHCP). Deze RHCP wordt door de samenwerkende collega's periodiek geëvalueerd en bijgesteld.

Structuur van de behandeling

Binnen het kader van de Ketenzorg voor Cliënten met Chronische Pijn, bestaat Haptotherapie ^[9, 11, 12] in beginsel uit een therapeutisch aanbod van acht haptotherapie sessies, verspreid over een periode van drie maanden.

De eerste sessie bestaat uit een kennismaking, de intake en anamnese en een haptotherapeutisch onderzoek. Ook wordt de hulpvraag besproken en behandelafspraken gemaakt.

De GZ-Haptotherapeut zorgt voor een contact, waarin de cliënt zich veilig en vertrouwd weet en waarin een ontmoeting kan plaatsvinden, waarbij gaandeweg de aandacht verschuift van de chronische pijnklacht en het probleem, naar de persoon. De GZ-Haptotherapeut biedt ervarings situaties aan, die de cliënt in staat stellen anders met zichzelf en met zijn omgeving om te gaan.

De cliënt zal ervaringen opdoen met de uitgangspunten van de haptotherapie, de persoon en werkwijze van de GZ-Haptotherapeut, de eigen vermogens van de tast, zijn/haar contactuele vermogens, de samenhang tussen het omgaan met zichzelf en anderen en hoe dat wordt ervaren in de lichamelijkeheid.

Aan het einde van de vierde sessie volgt een tussenevaluatie en tijdens de achtste sessie vindt de eindevaluatie plaats en worden afspraken gemaakt over de rapportage en het eventuele vervolgtraject.

Wetenschappelijk onderzoek

Deze Richtlijn Haptotherapie bij Chronische Pijn vormt mede de basis voor wetenschappelijk onderzoek.

Transmurale multidisciplinaire samenwerking en communicatie

Instroom van cliënten met chronische pijn voor Haptotherapie is mogelijk via:

1. Verwijzing aan de GZ-Haptotherapeut door ketenzorgpartners
2. Verwijzing aan de GZ-Haptotherapeut door overige hulpverleners
3. Directe toegankelijkheid Haptotherapie

(cliënten kunnen zonder verwijzing, rechtstreeks een afspraak maken)

In alle gevallen wordt gestreefd om de haptotherapeutische behandeling van cliënten met chronische pijn, aan te bieden op basis van de richtlijn Haptotherapie bij Chronische Pijn.

Ad.1: Bij verwijzing door een ketenzorgpartner volgt altijd een eindrapportage en desgewenst tussentijds overleg met betreffende verwijzende collega.

Ad. 2 en 3: Bij verwijzing door andere hulpverleners en bij directe toegankelijkheid wordt door de GZ-Haptotherapeut beoordeeld of hij/zij de meest aangewezen hulpverlener is binnen de keten en/of multidisciplinaire behandeling gewenst/noodzakelijk is.

Werkgroep Haptotherapie bij Chronische Pijn

Anneke J.M. van den Biggelaar, voorzitter.
GZ-Haptotherapeut
Holrichtersveld 806
7327 DG Apeldoorn
055 – 7850987

Gert A. Klabbers, secretaris.
GZ-Haptotherapeut
Ietje Kooistrauweg 25
7311 GZ Apeldoorn
055 – 5760004 / 06-53175514

Marianne J.W. Houben
GZ-Haptotherapeut
Arnhemseweg 532
7361 CN Beekbergen
06 – 22581222

Hilde M.C. Kaman
GZ-Haptotherapeut
De Graanhof 136
7334 AV Apeldoorn
06 – 51630081

Suzan F.M. Massop
GZ-Haptotherapeut
Duistervoordseweg 57
7391 CB Twello
0571 – 273131

Representatie werkgroep

Anneke van den Biggelaar (voorzitter) en/of Gert Klabbers (secretaris), vertegenwoordigen de 'Werkgroep Haptotherapie bij Chronische Pijn' in het plenaire overleg van de 'Transmurale Multidisciplinaire Ketenzorg voor Cliënten met Chronische Pijn'.

Secretariaat

Werkgroep Haptotherapie bij Chronische Pijn
Ietje Kooistrauweg 25, 7311 GZ Apeldoorn
E-mail: info@kwaliteithaptotherapie.nl

Bijlagen

- Beroepscompetentieprofiel GZ-Haptotherapeut ^[1]
- Domeinbeschrijving Haptotherapie ^[1]
- Beroepscode GZ-Haptotherapeut ^[1]
- Vergoedingen Haptotherapie ^[1]

Referenties

1. Vereniging-van-Haptotherapeuten. *Register van GZ-Haptotherapeuten*. 2017; Available from: <http://www.haptotherapeuten-vvh.nl>.
2. Merskey, H., Bogduk N., *Classification of chronic pain, descriptions of chronic pain syndromes and definitions of pain terms*. Second Edition ed. IASP Press 1994, Seattle USA: Task Force on Taxonomy Classification of Chronic Pain.
3. Nederlandse-Vereniging-van-Revalidatieartsen. *Behandelkader Pijnrevalidatie*. 2012; Available from: <http://www.revalidatiegeneeskunde.nl>.
4. Schaefer, M., Egloff B., Witthöft M., *Is interoceptive awareness really altered in somatoform disorders? Testing competing theories with two paradigms of heartbeat perception*. *Journal of Abnormal Psychology*, 2012. **121**(3): p. 719-724.
5. Picavet, H.S.J., N Hoeymans, *Health related quality of life in multiple musculoskeletal diseases: SF-36 and EQ-5D in the DMC3 study*. *Annals of the Rheumatic Diseases* 2004. **63**(6): p. 723-729.
6. Demyttenaere, K., e.a., *Mental disorders among persons with chronic back or neck pain: results from the World Mental Health Surveys*. *Pain*, 2007. **129**(3): p. 332-342.
7. Van Eerd, e.a., *The Course of Work Absenteeism Involving Neck Pain: A Cohort Study of Ontario Lost-Time Claimants*. *Spine*, 2011. **36**(12): p. 977-982.
8. Achterberg, W.P., e.a., *Pain in European long-term care facilities: cross-national study in Finland, Italy and The Netherlands*. *Pain*, 2010. **148**(1): p. 70-74.
9. Plooi, E., *Haptotherapie. Praktijk en theorie* 2005, Amsterdam, the Netherlands: Harcourt.
10. Plooi, E., *Haptotherapeuten over hun werk, Gevoel voor Leven* 2007, Blaricum, the Netherlands: Van der Veer Media.
11. Plooi, E., Zandvliet J, *'Voel je wel?': Haptotherapie in de eerstelijnsgezondheidszorg*. *Tijdschrift Praktische Huisartsgeneeskunde*, 2010. **1**: p. 15-24.
12. Plooi, E., *Als aanraken nodig is*. *De Psycholoog*, 2014. **49**(11): p. 22-29.